

Pengaruh Bahasa Melayu ke atas Penguasaan Sebutan Bahasa Arab dan Kemahiran Tilawah Al-Quran

KAMARULZAMAN ABD. GHANI
NIK MOHD RAHIMI NIK YUSOFF

ABSTRAK

Bahasa Arab telah berkembang di alam Melayu bersama kedatangan Islam dan orang Melayu telah berusaha menguasai sebutan bahasa Arab semasa mempelajari al-Quran. Banyak kata Arab, terutamanya yang berkaitan dengan agama Islam telah dipinjam oleh bahasa Melayu dan kata pinjaman ini telah bertukar sebutan mengikut kebiasaan lidah orang Melayu. Pertukaran sebutan ini telah membawa perubahan makna kata itu dan ini sepatutnya tidak dibolehkan dalam pembelajaran tilawah al-Quran. Kajian perbandingan fonetik ini dibuat untuk mengenalpasti gangguan sebutan bahasa Melayu dalam penguasaan sebutan bahasa Arab dan kemahiran tilawah al-Quran. Hasil kajian menunjukkan ada tujuh persamaan dan dua perbezaan organ sebutan bunyi bahasa, sembilan persamaan dan satu perbezaan sifat bunyi konsonan, dua persamaan dan sepuluh perbezaan bunyi vokal dan dua persamaan bentuk dan lima perbezaan bentuk suku kata antara kedua-dua bahasa itu. Gangguan sebutan bahasa Arab dan kemahiran tilawah al-Quran berlaku pada fonem yang tidak ada dalam bahasa Melayu.

Kata kunci: Organ sebutan, konsonan, vokal, bahasa Melayu, bahasa Arab, tilawah al-Quran

ABSTRACT

The Arabic language was introduced to the Malays simultaneously with the coming of Islam to the Malay Archipelago. As the Malays encountered difficulties in reciting the Quran which was written in Arabic, some of the Arabic phonemes were adapted to suit the Malay vocal systems. This resulted in changes to the meanings of many of the Arabic words. A comparative study on the interference of speech organs, consonance, vocal and the syllables in Malay pronunciation was conducted. From the study, it is found that there are seven similarities and two differences in Malay and Arab speech organs, nine similarities and one difference in Malay and Arabic consonance, two similarities and ten differences in Malay and Arabic vocal sounds and two similarities and five differences in the Malay and Arabic syllables. In short, interferences in the

Arabic pronounciations and Quranic recitations occur mostly in the phonemes absent in the Malay language.

Key words: Speech organs, consonance, vocal, Malay language, Arabic language, Recitation of Al-Quran

PENDAHULUAN

Bahasa Melayu dan bahasa Arab berasal daripada dua rumpun bahasa yang berbeza. Bahasa Arab tergolong dalam kelompok bahasa sematik (Mahmud Fahmi 1995), manakala bahasa Melayu adalah dalam kelompok bahasa Malayo-Polynesia atau Austronesian (Asmah 1988). Kedua-duanya berbeza daripada segi fonologi, morfologi, sintaksis dan semantik. Dalam rencana ini, tumpuan diberi kepada beberapa aspek yang ketara dalam sistem bunyi, khasnya yang berkait langsung dalam proses penuturan bahasa Arab dan masalahnya di kalangan orang Melayu kerana organ sebutan, konsonan, vokal dan suku kata. Tahap perbezaan antara kedua-dua bahasa itu akan dilihat sebagai punca permasalahan penuturan huruf bahasa Arab dan al-Quran di kalangan orang Melayu.

ORGAN SEBUTAN (MAKHRAJ)

Walaupun perbezaan penggunaan organ sebutan bunyi bahasa antara kedua-dua bahasa ini tidak ketara, tetapi cara penggunaan organ tersebut dalam proses pengujaran bunyi bahasa antara kedua-dua bahasa amatlah berbeza. Ini dapat dilihat dalam pengujaran konsonan dan vokal. Sementara itu, Ahmed Mokhtar Omar (1991) mendapati bahasa Arab telah menggunakan organ sebutan yang ada pada manusia secara optimum, bermula dari rongga lengkung yang terdapat di dalamnya kotak suara hinggalah kedua-dua bibir.

Organ-organ sebutan bunyi yang sama digunakan dalam kedua-dua bahasa ini ialah kotak suara, langit lembut, langit keras, langit, gusi, gigi, dua bibir dan lidah (Kamarulzaman 1998). Terdapat satu organ yang digunakan dalam bahasa Melayu bukan dari sebutan asal bunyi bahasanya, iaitu gigi untuk sebutan bunyi f, v, θ, δ, δ kerana ia memberi kesan khususnya dalam penuturan bunyi bahasa seperti bunyi huruf ف = f dalam bahasa Arab kepada bunyi p.

Terdapat banyak perkataan Arab (Mohd. Zaki 1990) yang telah mantap penggunaannya dalam bahasa Melayu dan telah berlaku pertukaran sebutan pada fonem tertentu tanpa merubah makna seperti sebutan *faham* dan *paham* untuk perkataan *faham*. Ini memberi kesan kepada proses penuturan beberapa bunyi konsonan Arab yang sudah biasa menerima perubahan hasil dari proses peminjaman perkataan ke dalam bahasa Melayu.

Hanya terdapat dua organ sebutan bunyi bahasa Arab yang tidak digunakan dalam bahasa Melayu, iaitu rongga rengkung dan anak tekak atau epiglotis yang digunakan untuk mengujar bunyi ς , h , χ , $\wp$, q bagi huruf ع , ح , خ , غ , ق yang terdapat banyak dalam bahasa Arab (Kamarulzaman 1998).

Berikut adalah jadual organ sebutan bahasa Melayu dan bahasa Arab dari sudut persamaan dan perbezaannya:

JADUAL 1. Persamaan dan perbezaan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab mengikut organ sebutan

Persamaan		Perbezaan	
B. Melayu	B. Arab	B. Melayu	B. Arab
Glottis	Glottis		Rongga rengkung
Lelangit lembut	Lelangit lembut		(halkum)
Lelangit keras	Lelangit keras		Anak tekak
Gusi dan lelangit	Gusi dan lelangit		
Gigi	Gigi		
Dua bibir	Dua bibir		
Lidah	Lidah		

Jadual 1 menunjukkan bentuk persamaan dan perbezaan pada organ sebutan bunyi bahasa yang terdapat antara kedua-dua bahasa ini. Terdapat dua sahaja organ yang digunakan dalam bahasa Arab yang tidak digunakan dalam bahasa Melayu. Walaupun begitu, ia tidak menunjukkan hanya huruf yang keluar dari dua anggota ini sahaja yang tiada dalam bahasa Melayu, malah terdapat banyak huruf yang tidak sama antara dua bahasa ini yang dikeluarkan daripada anggota lain berdasarkan cara pengujaran dan sifat-sifat bunyinya seperti anggota bibir untuk mengeluarkan bunyi p yang tiada dalam bahasa Arab dan f yang tidak ada dalam bunyi bahasa asal bahasa Melayu.

BUNYI KONSONAN

Konsonan ialah bunyi bahasa yang keluar hasil dari halangan, sekatan dan sempitan ke atas aliran udara yang keluar dari paru-paru semasa melalui rongga mulut atau rongga hidung (Abdullah Hasan 1993). Proses pengujaran bunyi konsonan ini akan melalui tiga gandingan operasi, iaitu:

1. Kedudukan pita suara atau glottis.
2. Tempat keluar bunyi (organ sebutan/makhraj).
3. Keadaan aliran keluar udara dari paru-paru pada organ sebutan.

Dari sudut kedudukan glotis semasa aliran udara keluar, didapati kedua-dua bahasa ini telah menggunakannya dengan fungsi yang sama, iaitu bunyi yang bersuara apabila pita suara bergetar dan bunyi yang tak bersuara apabila pita suara tidak bergetar. Organ-organ yang sama terlibat dalam pengujaran sesuatu bunyi bahasa ialah sebagaimana yang telah dijelaskan tadi.

Bentuk aliran udara yang keluar melalui organ tertentu dalam kedua-dua bahasa ini terdapat banyak persamaan, iaitu bunyi letupan, geseran, letusan, getaran, sisian, sengauan dan diftong. Perbezaan yang ketara boleh dilihat pada bunyi perengkungan (*tafkhim*) yang ada pada bahasa Arab dan tidak ada dalam bahasa Melayu.

Perlu diketahui bahawa sudah ada lebih dua ribu perkataan Arab telah diterima pakai dalam bahasa Melayu (Amran Kasimin 1987). Sebahagian besar perkataan-perkataan ini telah mengalami perubahan bunyi sesuai dengan kebiasaan bunyi bahasa Melayu seperti perkataan *hadir, kubur, sabit, zalim, mahkamah, taat* dan *darab*. Antara bunyi-bunyi yang terdapat dalam perkataan pinjaman bahasa Arab yang sudah mengalami perubahan ialah *f, θ, ð, δ, q, χ, h, s, t, r* dan *ç*. Kecenderungan memudahkan pengujaran bunyi tersebut kepada kebiasaan sebutan bunyi bahasa yang terhampir dengan bunyi bahasa Melayu berlaku sama ada pada organ sebutan atau sifat bunyi, khususnya menipiskan bunyi perengkungan pada sebahagian bunyi tadi seperti $\theta/\delta \Rightarrow s$, $q \Rightarrow k$, $t \Rightarrow t$ dan $\delta/\delta \Rightarrow z$.

Jadual 2 dan Jadual 3 menunjukkan sifat bunyi konsonan dan bunyi konsonan bahasa Melayu dan bahasa Arab dari sudut persamaan dan perbezaannya. Jadual 2 menunjukkan bahasa Arab mempunyai sifat bunyi perengkungan dan bahasa Melayu tidak mempunyai sifat itu.

JADUAL 2. Persamaan dan perbezaan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab mengikut sifat bunyi konsonan

Persamaan		Perbezaan	
B. Melayu	B. Arab	B. Melayu	B. Arab
Bersuara	Bersuara		Perengkungan (<i>tafkhim</i>)
Tak bersuara	Tak bersuara		
Letupan	Letupan		
Geseran	Geseran		
Letusan	Letusan		
Sisian	Sisian		
Getaran	Getaran		
Sengauan	Sengauan		
Diftong	Diftong		

JADUAL 3. Persamaan dan perbezaan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab mengikut bunyi konsonan

Persamaan		Perbezaan	
B. Melayu	B. Arab	B. Melayu	B. Arab
h, ʔ, k, j, dʒ, s, z, r, n, l, d, t, m, b	h, ʔ, k, j, dʒ, s, z, r, n, l, d, t, m, b	g, ɳ, ɲ, v, p, ʈ	ç, q, ħ, t̤, s̤, x, ʁ, l̤, d̤, ð, ð̣, θ, f, f̣

BUNYI VOKAL

Vokal ialah bunyi yang terhasil dari proses pengujaran bunyi yang bersuara tanpa berlaku sebarang halangan pada aliran udara yang keluar melalui organ-organ sebutan bunyi bahasa (Abdullah Hasan 1993). Deskripsi bunyi vokal bergantung kepada kualiti bunyi tersebut, iaitu tertakluk kepada keadaan rongga mulut. Lidah memainkan peranan dengan ia diturunnaikkan untuk mengawal saiz mulut. Kaedah yang digunakan untuk mendeskripsi bunyi vokal ini ialah berdasarkan bentuk vokal kardinal yang telah dibentuk oleh Jones (Abdullah Hasan 1993). Ia merupakan unsur yang kedua penting dalam pengujaran bunyi bahasa. Bentuk bunyi vokal yang dihasilkan oleh sesuatu bahasa berbeza dengan bahasa lain. Ini menyebabkan usaha menyebut bunyi vokal bahasa asing itu menjadi rumit melainkan setelah melalui latihan yang bertubi-tubi dan berterusan. Pengujaran bunyi vokal dianggap lebih susah dari bunyi konsonan kerana terdapat perbezaan kualiti bunyi yang kurang ketara yang boleh menyebabkan kesilapan pengujaran di samping pengaruh bunyi bahasa ibunda ke atas bunyi vokal bahasa asing.

Ternyata di sini ada perbezaan yang tidak ketara, tetapi boleh mengelirukan penutur bahasa Melayu dalam menuturkan bunyi vokal bahasa Arab dengan betul dan baku. Terdapat juga kesilapan pada perbezaan bunyi yang tidak ketara tadi yang boleh membawa kepada perubahan makna, khususnya dalam membaca al-Quran. Ada lapan bentuk bunyi vokal bahasa Arab (Abd. Shobour 1984), iaitu:

1. Vokal depan separuh luas pendek æ.
2. Vokal belakang luas pendek (perengkungan a).
3. Vokal depan sempit pendek i.
4. Vokal belakang sempit pendek u.

Ada empat lagi bentuk vokal yang sama dengan yang di atas tetapi cuma berbeza pada kualiti panjang tempoh pengujarannya, iaitu æ: , a: , i: , u: .

Bahasa Melayu pula mempunyai enam bentuk bunyi vokal yang kesemuanya bersifat pendek (Abdullah Hassan 1993), iaitu:

1. Vokal depan sempit i.
2. Vokal depan separuh sempit e.
3. Vokal depan luas a.
4. Vokal belakang sempit u.
5. Vokal belakang separuh sempit o.
6. Vokal tengah separuh luas ə.

Dapat diperhatikan hanya dua bunyi vokal yang sama, iaitu bunyi vokal i dan u (lihat Jadual 4). Diperhatikan juga terdapat bunyi vokal yang agak hampir sebutannya, iaitu bunyi vokal a dan æ, a dan ɑ. Apabila perbezaan yang sedikit ini tidak dikenal pasti atau diperjelaskan akan berlaku pertuturan yang pengujarannya dipengaruhi bunyi bahasa Melayu yang terhampir dengannya atau dianggap tidak ada perbezaan antara dua bunyi vokal tersebut. Ini boleh mencacatkan kefasihan dan kebakuan sebutan bahasa Arab khususnya al-Quran. Sebagai contoh, ungkapan *Basmalah* yang sepatutnya dibaca *bismillæ:nir r ahmæ:nir r ahi:m* dan bukan *bismillahir rohma:nir rohi:m*, iaitu penukaran bunyi æ kepada a dan ɑ kepada o. Lebih ketara lagi apabila vokal yang sama berbeza nilai semantikanya hanya dengan dipanjangkan dan dipendekkan tempoh pengujarannya. Ini boleh menyebabkan berlakunya kejanggalan dan ia boleh merubah makna perkataan yang dibaca, khususnya dalam membaca Al-Quran.

Tidak dinafikan sistem tulisan bahasa Arab dalam al-Quran yang kurang menggunakan tanda atau simbol dalam menentukan dan membezakan sebutan bunyi vokalnya boleh juga memberi kesamaran dan kesilapan pengecaman terhadap sebutan yang betul dalam beberapa situasi pengujaran perkataan Arab. Misalnya, bunyi æ dan ɑ dengan tanda baris 'atas' di atas huruf sahaja.

Masalah huruf konsonan bersifat perengkungan dan bunyi vokal yang menyusulnya juga timbul apabila pengujaran yang tidak tepat dilakukan penutur Melayu hasil dari silap faham tentang nilai bunyi konsonan dan vokal Arab berkenaan dengan kedudukan bunyi yang hampir serupa dengannya dalam bahasa ibunda (Kamarulzaman 1998). Contohnya perbezaan sebutan bagi perkataan Arab طالب = tɑ:lib dengan sebutan penutur Melayu iaitu *tolib* dan perkataan ظالم = ɣɑ:lim kepada *z olim*. Kurang penelitian dalam pengujaran bunyi-bunyi konsonan dan vokal Arab seperti contoh di atas menyebabkan sebutan dalam pembacaan al-Quran tidak tepat atau tidak betul.

Berikut adalah jadual bunyi vokal bahasa Melayu dan bahasa Arab dari sudut persamaan dan perbezaannya:

Jadual 4 menunjukkan hanya terdapat dua bunyi vokal yang sama dalam kedua-dua bahasa ini. Tetapi terdapat tiga bunyi vokal Melayu dan enam bunyi vokal Arab yang berlainan. Bunyi a dalam bahasa Melayu dan bunyi æ dalam

JADUAL 4. Persamaan dan perbezaan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab mengikut bunyi vokal

Persamaan		Perbezaan	
B. Melayu	B. Arab	B. Melayu	B. Arab
u, i	u, i	a, e, o, ə	æ, ɑ, æ:, ɑ:, u:, i:

bahasa Arab hanya melibatkan sebutan baku dan tidak melibat kesamaran atau berlainan fonem.

SUKU KATA

Suku kata adalah juga unsur yang penting dalam penyebutan perkataan dalam mana-mana bahasa. Setiap bahasa mempunyai sistem pembentukan suku katanya yang tersendiri. Ia berkait rapat dengan sistem bunyi konsonan dan vokalnya serta proses pengadunan kedua-dua unsur bunyi ini dalam pembentukan perkataan.

Suku kata terdiri dari tiga unsur yang penting, iaitu permulaan (onset), puncak (nukleus) dan penghujung (koda) (Ahmed Mokhtar 1991). Kemuncak bunyi pada sesuatu suku kata akan bergantung kepada unsur bunyi yang ternyaring padanya. Kajian linguistik telah menunjukkan bahawa bunyi vokal lebih kuat dan nyaring berbanding bunyi konsonan (Abd. Rahman Ayyub 1990). Ini menunjukkan bahawa bunyi vokal adalah penting untuk menentukan tekanan suara dalam suku kata khususnya pada bahasa yang bergantung kepada adunan bunyi konsonan dan vokal dalam pembentukan suku katanya, seperti bahasa Arab dan bahasa Melayu.

Selain itu, terdapat beberapa kelainan antara kedua-dua bahasa ini dalam pembentukan suku katanya. Namun, kesan terhadap proses penuturan dalam konteks pembelajaran tilawah al-Quran tidaklah begitu ketara berbanding dengan masalah mempelajari bahasa Arab sebagai bahasa asing atau kedua di kalangan orang Melayu.

Ada beberapa persamaan pembentukan suku kata pada dua bahasa ini (Kamarulzaman 1998), iaitu:

1. Suku kata pendek terbuka KV.
2. Suku kata panjang tertutup KVK.
3. Tidak berlaku himpunan bunyi konsonan secara berturutan dalam satu suku kata.

Selain itu terdapat beberapa suku kata yang tidak ada pada bahasa Melayu, iaitu:

1. Suku kata panjang terbuka KVV.
2. Suku kata panjang tertutup dengan satu konsonan KVVK.
3. Suku kata panjang tertutup dengan dua konsonan KVKK iaitu semasa *waqaf* (hentian bacaan) bagi sebahagian perkataan.

Yang menjadi masalah hasil dari kelainan bentuk suku kata ini ialah kaitannya dengan tekanan suara (stress) dalam sesuatu perkataan di samping kurang peka terhadap kepentingan perbezaan panjang dan pendek bunyi vokal bahasa Arab.

Kajian Kamarulzaman (1998) menunjukkan bahawa kedudukan tekanan suara dalam sesuatu perkataan Arab bergantung kepada bilangan dan bentuk suku kata yang terdapat di dalamnya (Tammam Hassan 1990). Wujudnya tekanan suara pada suku kata akhir, suku kata kedua atau ketiga sebelum akhir dan suku kata pertama dalam sesuatu perkataan berbeza dari tekanan suara dalam penuturan perkataan bahasa Melayu. Ini hanya berlaku pada suku kata akhir atau sebelum akhir, walau apa pun bentuk dan bilangan suku kata pada perkataan itu (Raminah Sabran & Rahim Syam 1985).

Pengaruh bahasa ibunda dalam melakukan penekanan suara di kalangan orang Melayu semasa menutur perkataan Arab dalam al-Quran mungkin akan berlaku sekiranya latihan tilawah al-Quran kurang memberi penekanan dalam hal ini. Ia boleh menjadikan kebiasaan yang silap apabila melakukan pembacaan secara sendirian. Kerumitan juga timbul semasa menutur perkataan pada situasi bacaan *waqaf* apabila terbentuk suku kata KVKK dalam perkataan yang penutur tidak dapat menuturkannya dengan baik atau tidak kedengaran konsonan akhir pada suku kata tersebut seperti perkataan *sobr*, *khusr*, *qadr* dan lain-lain. Begitu juga dalam penuturan suku kata KVVK dalam perkataan dalam al-Quran, seperti *addoollin* dengan tempoh bunyinya kurang dari yang sepatutnya, iaitu enam harakat dalam kaedah tilawah.

Jadual 5 menunjukkan persamaan dan perbezaan bentuk suku kata bahasa Melayu dan bahasa Arab.

JADUAL 5. Persamaan dan perbezaan antara bahasa Melayu dan bahasa Arab mengikut bentuk suku kata

Persamaan		Perbezaan	
B. Melayu	B. Arab	B. Melayu	B. Arab
KV	KV	V	KVV
KVK	KVK	VK	KVVK
			KVKK

Terdapat dua bentuk suku kata yang sama, manakala dua bentuk suku kata bahasa Melayu dan tiga bentuk suku kata bahasa Arab yang berlainan.

PENGARUH SEBUTAN BAHASA MELAYU DALAM KEMAHIRAN PENYEBUTAN BAHASA ARAB DAN TILAWAH AL-QURAN

Hasil perbandingan antara sistem bunyi bahasa Melayu dengan bahasa Arab menunjukkan perbezaan dalam beberapa aspek sistem bunyi kedua-dua bahasa itu. Perbezaan ini merupakan kesukaran yang dihadapi oleh pelajar Melayu dalam mempelajari tilawah al-Quran dan bahasa Arab.

O'Connor (1985) menyatakan pengaruh bahasa ibunda amat kuat kepada pelajar sehingga sukar untuk dipisahkan bila ia mempelajari sistem bunyi dalam bahasa kedua, terutama sekali bagi bunyi-bunyi yang tidak terdapat dalam bahasa ibundanya. Oleh itu, penekanan dalam latihan sebutan perlu dibanyakkan untuk melatih pelajar bahasa kedua untuk membiasakan pendengaran mereka kepada bunyi bahasa baru.

Pengaruh bahasa Melayu juga tebal dalam diri pelajar Melayu dalam pembelajaran tilawah al-Quran dan bahasa Arab. Abdel Raziq (1996) mendapati pelajar Melayu menghadapi kesukaran untuk menyebut huruf bahasa Arab yang tidak ada dalam bahasa Melayu. Ini menyebabkan mereka menggantikan huruf bahasa Arab dengan huruf yang ada dalam bahasa Melayu, atau dengan bunyi yang hampir dengannya. Walaupun terdapat beberapa makhraj yang sama dalam kedua-dua bahasa, namun cara menyebutnya mungkin berbeza.

Hasil pra-ujian kemasukan yang dijalankan ke atas 20 orang guru yang mengikuti Kursus Dalam Perkhidmatan Qiraat Tarannum di Maktab Perguruan Islam, Bangi, menunjukkan seorang sahaja yang lulus. Kemudian pra-ujian ini dilakukan lagi untuk empat sesi lagi. Keputusan ujian itu adalah sama, iaitu seorang sahaja yang lulus (Jamaluddin 1995). Kelemahan yang ketara yang disebutkan ialah dalam menyebut makhraj yang betul, terutama bunyi-bunyi yang tidak ada dalam bahasa Melayu. Begitu juga dengan kekeliruan yang berlaku pada bunyi-bunyi bahasa Arab yang telah mantap penggunaannya dalam bahasa Melayu.

Kajian yang dijalankan oleh Suraya (1997) yang melibatkan seramai 267 responden telah dijalankan di Kuala Lumpur untuk melihat tahap tilawah al-Quran secara umum. Hasil dapatan itu menunjukkan 55% orang itu baik dengan bacaan al-Quran, 29% lemah dan 26% amat lemah.

Masalah penuturan yang melibatkan makhraj dapat dilihat berlaku kepada beberapa tempat pengujaran bunyi yang tidak digunakan oleh bahasa ibunda. Perlu diketahui bahawa faktor makhraj juga akan melibatkan faktor sifat huruf dalam beberapa bentuk bunyi huruf. Sebagaimana telah disebut salah satu organ pengujaran yang tidak digunakan dalam bahasa Melayu ialah halkum atau rongga rengkung. Bunyi konsonan Arab yang dikeluarkan di sini ialah bunyi

ç, λ, 8, h bagi huruf ع, خ, غ dan ح. Biasanya dalam proses pengujaran bunyi-bunyi ini kecenderungan memudahkan penyebutan berlaku atau kesamaran mengenai kedudukan sebenar tempat bunyi-bunyi ini dikeluarkan. Ini mungkin berlaku hasil dari begitu banyak perkataan Arab yang mengandungi huruf-huruf ini yang telah diterima pakai dalam bahasa Melayu dengan beberapa pengubahsuaian bunyi dengan yang sepadan atau hampir sama dengan bahasa ibunda. Contohnya λ = k, h = h, 8 = g dan ç = ?. Hasilnya anggapan salah dalam mengenal pasti cara sebutan yang betul berlaku kerana menyamakan sebutan baku huruf-huruf Arab ini dengan sebutan Melayu terhadap huruf-huruf ini.

Selain halkum atau rongga rengkung, organ anak tekak juga antara tempat pengujaran bunyi bahasa Arab yang menjadi masalah bagi penutur Melayu. Selain masalah organ, sifat sebahagian huruf juga memainkan peranan berlakunya kesilapan penuturan seperti q = k, s, θ = s, δ = z, ḍ = d dan ṭ = t.

Selain makhraj yang disebut, sifat huruf juga memberikan peranan dalam menentukan bentuk kesilapan yang berlaku, seperti pada bunyi huruf yang dikeluarkan pada organ yang sama tetapi berbeza sifatnya. Ini lebih ketara apabila sifat huruf yang berbeza itu ialah sifat yang tidak terdapat dalam bahasa Melayu, iaitu perengkungan (*tafkhim*) dengan memadankan sebutannya dengan bunyi bahasa Melayu seperti s = s, ḍ = d, ṭ = t. Boleh disimpulkan di sini bahawa ada tiga bentuk perubahan bunyi bahasa Arab oleh penutur Melayu, iaitu perubahan makhraj seperti h = h, ç = ? dan δ = z, perubahan sifat seperti ṭ = t, ḍ = d, s, θ = s dan q = k dan perubahan makhraj dan sifat seperti ç = k, δ = z dan 8 = g.

KESIMPULAN

Antara aspek yang diberi penekanan dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa Arab dan tilawah al-Quran ialah penggunaan organ sebutan rongga rengkung (halkum) dan anak tekak, bunyi perengkungan, penyebutan vokal æ, ɑ, æ:, ɑ:, u:, i:, beberapa bentuk bunyi huruf khusus bahasa Arab dan penyebutan suku kata KVV, KVK dan KVKK.

Kesemua aspek ini merupakan perbezaan dalam sistem bunyi antara bahasa Melayu dan bahasa Arab. Pelajar perlu dilatih dalam aspek-aspek itu supaya penyebutan bahasa al-Quran ini betul dan tepat kerana kesalahan dalam penyebutan ini boleh membawa kepada kesalahan makna perkataan. Jika kesalahan makna akibat kesalahan sebutan dalam pertuturan bahasa Arab mungkin boleh dimaafkan, tetapi jika berlaku dalam tilawah al-Quran, ia boleh membawa kepada kesalahan makna pengertian al-Quran. Perkara ini tidak sepatutnya berlaku, kerana organ sebutan manusia boleh dilatih untuk menyebut sebutan dengan betul. Namun, jika orang itu mempunyai kelemahan fisiologi untuk menyebut huruf Arab dengan betul, ini dimaafkan.

Masalah lain yang ketara dalam penyebutan sebahagian huruf Arab ialah yang berkaitan dengan unsur *tafkhim*. Ini disebabkan tidak ada satu pun huruf

konsonan Melayu yang mempunyai unsur ini (Abdullah Hasan 1993). Sekiranya cara pengujaran yang betul tidak dijelaskan dengan baik, usaha untuk meniru unsur bunyi ini akan kurang berkesan dan tidak tepat. Kekeliruan bentuk bunyi vokal yang mengiringi konsonan yang terbabit dengan apa yang ada dalam bahasa ibunda itu turut mempengaruhi cara sebutan bunyi *tafkhim* ini.

Tetapi pengaruh sistem asimilasi bahasa ibunda juga berlaku pada sebahagian bentuk bunyi bahasa Arab seperti bunyi huruf $\xi = \varsigma$ dengan disebut secara glotis bersuara sengauan. Ini mungkin hasil kekeliruan atau tanggapan silap mengenai ciri sengauan yang didengari, justeru mengiaskannya dengan bunyi sengauan yang ada pada bunyi m, n, ɲ, ŋ yang ada dalam bahasa Melayu. Tambah ketara lagi apabila ia disusuli dengan bunyi vokal. Bunyi yang terhasil dari gabungan bunyi ς + vokal dianggap sama dengan bunyi m, n, ɲ, ŋ + vokal dalam bahasa Melayu seperti *māwar*, *māhū* dan *ā*.

Dapat dikategorikan bentuk kesamaran yang berlaku pada penutur Melayu dalam proses pengujaran bunyi huruf-huruf al-Quran kepada tiga iaitu:

1. Perbezaan makhraj sahaja seperti $\delta = z$, $\theta = s$.
2. Perbezaan sifat sahaja seperti $f = p$, $\text{ʈ} = t$.
3. Kesamaran konsonan dan vokal $\text{ḍ} = d$, $\text{ṣ} = s$, $q = k$ dan $\text{æ} = a$, $\text{ɑ} = o$.

Terdapat satu lagi bentuk pengujaran dalam tilawah al-Quran yang agak sukar bagi penutur Melayu untuk menyebutnya, iaitu bunyi *qalqalah*. Terdapat dua bentuk bunyi *qalqalah* dalam tilawah al-Quran, iaitu *qalqalah kubra* dan *qalqalah shughra*. Kesemua huruf yang terlibat dengan bentuk bunyi ini bersifat letupan. Bunyi *qalqalah* berlaku semasa bacaan waqaf pada perkataan yang diakhiri salah satu huruf *qalqalah*, iaitu dalam bentuk suku kata tertutup.

Cara pengujaran bunyi ini ialah dengan melepaskan udara secara jelas, justeru terhasil dua bentuk letupan, iaitu letupan tebal (*qalqalah kubra*) dan letupan nipis (*qalqalah shughra*). Ini berlaku kerana huruf-huruf yang terlibat dalam letupan tebal mempunyai ciri bersuara, seperti ط, ق, ب, ج dan د; manakala letupan nipis melibatkan huruf-huruf yang mempunyai ciri tak bersuara seperti ت dan ك.

Bahasa Melayu juga mempunyai beberapa bunyi huruf yang sama seperti di atas, seperti huruf p, b, k, t dan d. Tetapi, dalam sistem bunyi bahasa Melayu hampir tidak ada satu perkataan pun yang diakhiri huruf ini dilepaskan udara secara jelas. Bunyi yang dihasilkan terhenti apabila lidah menyentuh organ tertentu bagi huruf yang terbabit tanpa mengeluarkan letupan yang jelas, malah ada yang bertukar bunyinya seperti perkataan kakak disebut kaka? bukan kakak. Kebiasaan pengujaran bunyi huruf yang sama dengan bahasa Arab dalam bentuk ini pada bahasa ibunda sedikit sebanyak mempengaruhi cara penyebutan bentuk bunyi *qalqalah* tadi, lebih-lebih lagi pada bunyi *qalqalah kubra*.

RUJUKAN

- Abdel Raziq Hassan. 1996. *Dirasat taqabuliah baina al-‘arabiah wa al-malayuwiyyah*. Kuala Lumpur: A.S. Noordeen.
- Abdullah Hasan. 1993. *Linguistik am untuk guru Bahasa Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Fajar Bakti.
- Abdul Rahman Ayyub. 1990. *Ashwaat al-lughah*. Kaherah: Maktabah al Syabab.
- Abdul Shobour Syahin. 1986. *‘Ilm al-ashwaat*. Kaherah: Maktabah al Syabab.
- Ahmed Mokhtar Omar. 1991. *Dirasat al-shout al-lughawi*. Kaherah: ‘Alam al Kutub.
- Amran Kasimin. 1987. *Perbendaharaan kata Arab dalam bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Asmah Hj. Omar. 1988. *Susur galur bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Jamaluddin Hj. Ridwan dan rakan-rakan. 1995. Laporan penyelidikan penguasaan ilmu tajwid di kalangan guru-guru Pendidikan Islam. Kuala Lumpur: Kementerian Pendidikan Malaysia: Bahagian Pendidikan Guru.
- Kamarulzaman Abdul Ghani. 1998. *Al-Lughah al-‘arabiyyah wa al-lughah al maliziyyah min al-nahiah al-shoutiyyah wa al-shorfiyyah*, *Dirasat washfiyyah taqabuliyyah*. Tesis M.A, Fakulti Dar ‘Ulum. Cairo University, Kaherah.
- Mahmud Fahmi Hijazi. 1995. *‘Ilm al-lughah baina al-turath wa al-manahij al-hadithah*. Kaherah: Dar Gharib li al-tiba‘ah wa al-nasyr wa al-tauzi‘.
- Muhammad Zaki Abdul Rahman. 1990. *Athar al-lughah al-‘arabiah fi al-lughah al-maliziyyah min al-nahiyah al-dilaliyyah*. Tesis M.A, Fakulti Bahasa Arab, Universiti al-Azhar, Kaherah.
- O’Connor, J.D. 1985. *Better English pronunciation*. London: Cambridge University Press.
- Raminah Hj. Sabran & Rahim Syam. 1985. *Kajian bahasa untuk pelatih Maktab Perguruan*. Kuala Lumpur: Penerbit Fajar Bakti.
- Suraya Hj. Zainal. 1997. Laporan kajian tindakan meningkatkan celik al-Quran. Bahan tidak terbit. Sekolah Menengah Kebangsaan Perempuan. Bandaraya, Kuala Lumpur.
- Tammam Hassan. 1990. *Manahij al-bahth fi al-lughah*. Kaherah: Maktabah al Anglo.
- Kamarulzaman Abdul Ghani, M. A.
 Jabatan Perkaedahan dan Amalan Pendidikan
 Fakulti Pendidikan
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor Darul Ehsan
 email: qamar68@pkrisc.cc.ukm.my
- Nik Mohd. Rahimi Nik Yusuf, M. A.
 Jabatan Perkaedahan dan Amalan Pendidikan
 Fakulti Pendidikan
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor Darul Ehsan
 email: nrahimi@pkrisc.cc.ukm.my